

Поезія “Сон у Єрусалимі” засвідчує ставлення Оксани Забужко до Бога: “...І ось тоді, уперше за всі дні, мені приснилась – радість: уві сні ішов до мене Хтось, небачений допоти, – і з того, як ціліську залило, мов креслу, світом усміху, й тепло на простирадла виплавилось потом, я упізнала стан цей – далєбі, я в тому сні позаздрила собі, бо то була Любов, уяв мені не дана!..” [2, с. 208]. Цей твір сповнений ніжності та щастя, що виражається через метафори, утворені лексемами з позитивною конотацією *приснилась радість, світ усміху, тепло виплавилось потом* тощо. Крім того, наведена цитата є свідченням обізнаності поетеси з Біблією. Під метафорою *тепло на простирадла виплавилось потом*, очевидно, мається на увазі, історія про те, як одна із жінок витерла піт та кров з обличчя Ісуса, коли Він ніс свій хрест. Згодом вона принесла це простирадло додому і дала його чоловіку, в якого обличчя було в ранах. І коли той приклав простирадло до обличчя, усі рани загоїлися. Так і у ліричній героїні поезії від Божого тепла загоїлось серце, що до цього не знало справжньої гармонії.

Оксана Забужко є освіченою людиною з різнобічними інтересами. Вона не лише глибоко знає Біблію, але й тонко відчуває релігійні мотиви, вдало вплітає їх у тканину твору та поєднує із сучасністю. Відтак поезія Оксани Забужко є бездонним джерелом вивчення особливостей поетичного тексту.

Література

1. Біблія.
2. Забужко О. Вибрані твори. – Харків: Акта, 2000. – 236 с.
3. Лимаренко Т.О. Лірична героїня прози Оксани Забужко: психоаналітика образу // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2005. – № 31. – С. 25-31.

Комінярський І.Б.

*Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Пасічник О.В.*

Образ Прометея в зарубіжній літературі

Постановка проблеми. Прометей – це вічний образ, до якого постійно звертатимуться митці. Він – син титана Іапета і богині правосуддя Феміди, двоюрідний брат верховного бога Зевса, а ім'я його перекладається як “той, хто мислить наперед”.

Він був мудрим і справедливим, сміливим та добрим. Прометей бажав зменшити страждання людей, звільнити їх від багатьох негараздів, навчив одягатися, як одягаються птахи; будувати житло, як це роблять комахи; плавати, як плавають риби, писати, читати і рахувати, щоб вони могли бачити, розуміти і берегти велич і красу дарованого їм світу, і, щоб люди мали постійне джерело тепла й енергії, навчив їх використовувати вогонь. Тобто він був мудрим учителем, навчив людей бути розумними, вільними і сильними.

Ось чому всемогутній Зевс вирішив покарати свого безсмертного брата за його надмірну прихильність до смертних людей. Прометея як злодія і зрадника прикували до високої кавказької скелі, куди щодня прилітав орел і клював Прометееву печінку, що постійно відростала для нових страждань, і так аж до того дня, коли його визволив могутній Геракл. Сьогодні до вжитку увійшов термін “прометеїзм”, тобто негасиме прагнення до свободи, до нових звершень у науці, поезії, мистецтві, невмеруша потреба в героїчних діяннях на благо народу, інакше – “Прометеїв вогонь”, “дух, що тіло рве до бою”, за словами І.Франка.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій. За нової епохи образ титана Прометея знаходимо в Гете, Байрона, Шеллі; він надихав славетних майстрів пензля – Мікеланджело, Тіціана, Рібейру, Сальватора Розу, композиторів – Бетховена, Ліста, Танєєва, Скрябіна. У російській літературі найцікавіші опрацювання міфа про Прометея належать декабристу Рилєєву, послідовнику декабристів Огарьову. Його образ надзвичайно популярний і в українській літературі. Прометея уславив Т.Шевченко, Леся Українка, І.Франко, М.Рильський, А.Малишко та інші.

Дослідженням античної літератури займалися: О.І.Білецький, Н.В.Вулих, М.Л.Гаспаров, В.В.Головня, І.В.Долганов, Н.А.Кун, Б.В.Кучинський, А.Ф.Лосєв, Г.Н.Підлісна, К.П.Полонська, Ф.І.Прокаєв, Г.А.Сонкіна, А.А.Тахо-Годі, І.М.Тронський, Н.А.Чистякова, І.В.Шталь.

Мета публікації. У даній статті аналізується втілення образу титана Прометея в літературі, зокрема в творчості Есхіла і Джорджа Гордона Байрона.

Виклад основного матеріалу. Одним із перших до образу Прометея звернувся давньогрецький автор Гесіод (VII ст. до н. е.). Він започаткував критичну традицію в інтерпретації образу Прометея;

підкреслив, що той досягав мети за допомогою хитрих підступів, двічі обдуривши Зевса. Згодом за це був покараний і він сам, і люди, на яких упав гнів володаря Олімпу.

На відміну від Гесіода відомий давньогрецький драматург Есхіл (VI-V ст. до н. е.) протиставив такій критичній інтерпретації образу Прометея інтерпретацію апологічну. Відомо, що трагедія “Прометей закутий” (яка збереглася) входила до складу тетралогії поряд з драмами “Визволений Прометей”, “Прометей-вогненосець”, а також невідомої нам сатиричної драми.

Есхіл, скориставшись популярними в Елладі міфами, створив узагальнений образ тираноборця, вічного революціонера – так за нових часів сприйняло цей образ прогресивне людство. Драматург прославляв силу розуму, незламність людського духу, велич героїв, які повстають проти тиранів:

*Й орел кривавий, цей крилатий Зевсів пес,
Шматки великі рватиме пожадливо
Від твого тіла, і щодня приходить
Цей буде гість незваний і печінкою
Живитися твоєю почорнілою.
Стражданням цим не дождидай закінчення,
Покіль з богів котрий у тяжких муках цих
Тебе заступить і в Аїд безпромінний
За тебе зійде, в гліб сумного Тартару [1, с. 60]. (Пер. Бориса Тена)*

Міф, присвячений Прометею, поети опрацьовували і до, і після Есхіла, але саме завдяки Есхілові образ богоборця Прометея увійшов до світової скарбниці духовних набутоків. Есхілівський Прометей виступає як першовідкривач усіх здобутків цивілізації: він не лише навчив людей використовувати вогонь, а й відкрив для них лічбу і писемність, науку будівництва житла та кораблів, приручення диких тварин і видобуток корисних копалин:

*З усіх наук найвидатнішу винайшов
Науку чисел, ще й письмен сполучення
І творчу дав їм пам'ять – цю праматір муз [1, с. 41]. (Пер. Бориса Тена)*

Прометей постає не лише як уособлення цивілізації, а також і як всевідаючий знавець світу. У процесі розгортання дії він подає розлогі географічні екскурси, що містять основні відомості про тодішній світ. Прометей – провидець, і він знає про страждання, на які його засудить мстивий Зевс, але свідомо йде на зустріч великій небезпеці заради людей:

*Свідомий гріх, свідомий, не зрікаюся, –
Помігши смертним, я себе на муки дав [1, с. 36]. (Пер. Бориса Тена)*

Однак, важко страждаючи, Прометей тримає у власних руках знаряддя свого визволення (йому обіцяна свобода в обмін на таємницю, яка загрожує Зевсовій владі). Гордий титан погоджується на це за умови негайного визволення і покаяння Зевса. У трагедії, що збереглася до наших днів, не показаний процес примирення, наступні події розвивалися у трагедії “Визволений Прометей”. Натомість із збереженого фрагменту тетралогії у світову культурну традицію увійшов образ нескореного мученика, людинолюбця, противника деспотії, захисника ідеї гордої, вільної особистості. Есхілівську інтерпретацію образу Прометея продовжили і збагатили поети наступних епох: Й.В. Гете, Дж.Н.Г. Байрон, П.Б. Шеллі, Т. Шевченко, І.Франко, Леся Українка, М. Рильський.

Вірш Байрона “Прометей” був надрукований у 1816 році. 12 жовтня 1817 року поет писав видавцю Дж.Меррі: “Есхіловим “Прометеєм” я в дитячі роки глибоко захоплювався... “Прометей” так завжди полонив мої думки, що мені легко уявити його вплив на все, що я написав” [2, с. 96]

Ми знаємо, що англійський поет був волелюбною людиною, мріяв про перетворення світу на духовних засадах і постійно закликав до високого покликання особистості. Дослідники творчості Байрона (зокрема О.Ніколенко) вважають, що в автора особливий підхід до образу Прометея. На їхню думку, це найтрагічніша постать з-поміж усіх літературних образів цього міфічного героя:

*Титане! У очах твоїх
Відбилось горе і тривоги
Земних життів, що гнівні боги
Погордно зневажали їх.
А що дістав за те, Титане?
Лиш скелю, коршака й кайдани,
Німе страждання, вічний бран,
Нестерпний біль роздертих ран,
Що духа гордого уймає... [2, с. 95]. (Пер. Д.Паламарчука)*

Нам відомо, що герої Байрона несли у своєму серці світову скорботу. Нею проймається і Прометей англійського поета. Але зміст вірша свідчить про те, що титан її долає шляхом боротьби та служіння людям:

*Ти боротьбу обрав, Титане,
В двобої волі і страждання...* [2, с. 95]. (Пер. Д.Паламарчука)

Прометей змагається із Зевсом. Ми згідні із думкою літературознавців, що це змагання відбувається на духовному рівні. Якщо титан несе людям світло, щастя, волю, то Зевс – зовсім інше. Свій вірш Байрон завершує рядками, в яких стверджується духовна перемога Прометея над злом, яке символізує Зевс:

*Твій гордий дух і непоко́ра,
Що їх і небо не поборе,
Для смертних прикладом стає.
Ти людству освітив дорогу,
Ти – символ віри і тепла* [2, с. 95]. (Пер. Д.Паламарчука)

Отже, ми можемо відзначити, вірш про Прометея поєднується з філософськими роздумами Байрона про людину і людство. З допомогою міфічного образу поет каже, що особистості під силу перетворити увесь світ. Шлях Прометея дуже тернистий, але назавжди залишиться світлим прикладом для наступних поколінь.

Висновок. Прометей постає не лише як уособлення цивілізації, а також і як всевідаючий знавець світу. У світову культурну традицію увійшов образ нескореного мученика, людинолюбця, противника деспотії, захисника ідеї гордої, вільної особистості. Есхілівську інтерпретацію образу Прометея продовжили і збагатили поети наступних епох: Й.В.Гете, Дж.Г.Байрон, П.Б.Шеллі, Леся Українка.

Байрон стверджував, що Прометей – це багатозначний образ. З одного боку, він є втіленням вічної духовної драми людини, з іншого – символ боротьби за свободу, внутрішньої сили особистості, де знаходиться “Прометеїв вогонь” добра.

Література

1. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с. [Вершини світового письменства. Том 37]. С. 25-62.
2. Кун М.А., Легенди і міфи Стародавньої Греції. 4-е видання./ Худож. оформл. В.І.Баріби. – Т.: АТ “Тарнекс”, за участю МП “Мальви”, 1993. – 416 с.
3. Ніколенко О.М. Романтизм у поезії. Г.Гейне, Дж.Г.Байрон, А.Міцкевич, Г.Лонгфелло: Посібник для вчителя. – Харків: Веста: Видавництво “Ранок”, 2003. – 176 с.
4. Прокаєв Ф.І., Кучинський Б.В., Булаховська Ю.Л., Долганов І.В. – К.: Вища шк. 1994. – 406 с.

Кондратьєва А.Є.

Національний університет “Острозька академія”
Науковий керівник – доц. Зелінська Л. В.

Ступінь “прирученості” демонічних образів у творах В.Шевчука та Дж.Апдайка

Порівняльний аналіз роману Дж.Апдайка “Іствікські відьми” та повісті В.Шевчука “Горбунка Зоя” виводить на передній план головну проблему дослідження – підходи українського та американського письменників до зображення демонічного.

Мета доповіді – простежити відмінні психологічні типи відьом у вказаних творах В.Шевчука та Дж.Апдайка.

Предмет дослідження – розгляд специфіки демонізму у творчості Дж.Апдайка та В.Шевчука, аналіз функціонування образу відьми в українській та американській культурі, аналіз наукової концепції Г.Грабовича.

У дослідженні було використано такі методи, як культурно-історичний (при визначенні ментальних особливостей обох суспільств), компаративний (у порівнянні роману Дж.Апдайка “Іствікські відьми” з повістю В.Шевчука “Горбунка Зоя”).

Г.Грабович у статті “Кохання з відьмами” узагальнює дві основні тенденції української критики в оцінці творчості В.Шевчука: графоманія та орнаменталістика. Першу він не підтримує, а другу намагається поглиблено розгорнути в кількох аспектах. На думку ученого, для В.Шевчука у темах потойбічного та демонічного є щось глибинне та важливе, адже він попри тоталітарні обмеження залишався прив’язаним до неї протягом кількох десятків років. Очевидно, у цьому захований код